

הפועל של"ח ביציאת מצרים – דבר תורה

"בהוציאך את העם ממצרים, תעבדון את האלהים על ההר הזה", מבשר הקב"ה למשה בסנה. ואכן, מעמד הר סיני נפתח במשפט "ואנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים!" לא "אני ה' בורא שמים וארץ" כבתפילת חזקיהו ובנבואות ישעיהו, לא "אשר בחרתי באברהם והוצאתיו מאור כשדים" כלשון עזרא ונחמיה בשיבת ציון, גם לא "אני ה' אלוהי אברהם יצחק ויעקב", כפי שמתגלה ה' למשה בסנה, אלא: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים". ולא רק בעשרת הדברות, בשלושים ואחת מצוות שבתורה נזכר 'כי אני ה' אשר הוצאתיך ממצרים' וכך גם בסידור התפילה. הפועל יצ"א הוא הדומיננטי. אליו ניתן לצרף את ארבעת לשונות הגאולה: "והוצאתי, והצלת, וגאלתי ולקחתי" ובדורנו גם "והבאתי".

אבל בסיפור יציאת מצרים שבמקרא, בפרשות שאנחנו קוראים בימים אלה, המילה החוזרת והשכיחה היא של"ח. לא יצ"א, לא לק"ח, לא פק"ד, הכ"ה, כבד וכו' – אלא של"ח. מתחילת שליחותו של משה בפרק ג בסנה עד פרשת בשלח בשבת הבאה עלינו לטובה, מופיע הפועל של"ח 60 פעמים – ולא נמנה כמובן את כולם בפרקים ג, ד בסנה: ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים: ... וזה לך האות כי אנכי שלחתיך וכו', ומשה עונה: "הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהם", והתשובה המיידית למשה היא: "כה תאמר לבני ישראל אלהי שלחני אליכם ... כה תאמר אל בני ישראל ה' אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם ... ושלחתי את ידי והפיתי את מצרים בכל נפלאותי אשר אעשה בקרבן ואחרי כן ישלח אתכם". נראה שמשה מבין את גודל השליחות ומשמעות השימוש בפועל זה, ועונה לקב"ה: "בי אדוני שלח נא בידי תשלח". הקב"ה כועס על משה ובעצם כופה עליו את השליחות ובה בעת לא מסתיר ממנו שחששותיו מוצדקים. השילוח ילווה באותות ובמופתים אבל לא יהיה בזבנג וגמרנו. וחזיון הסנה מסתיים בפסוק: "ויאמר ה' אל משה בלקחך לשוב מצרימה ראה כל המופתים אשר שמתי בך ונעשיתם לפני פרעה ואני אחזק את לבו ולא ישלח את העם".

שליחות משה היא שפרעה ישלח את העם! לך משה, אומר לו הקב"ה, חזור אל ארמון מלך מצרים שם נצלת וגדלת לאיש: "ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכרי ישראל: ואמר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי הרג את בנך בכרך".

עם כל חששותיו משה נצב לפני פרעה ואומר לו: "כה אמר ה' אלהי ישראל שלח את עמי ויחגו לי במדבר", פרעה שאולי קלט את המשמעות שהוא צריך לשלח, עונה בבוטות של מלך מעצמה גדולה: "מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח". הוא מגרש את משה ואהרון, מכביד את עולו, ומשה פונה לקב"ה במילים הקשות: "למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתיני: ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך": איפה ההצלה המובטחת? האם השליחות לא פוגמת או לפחות מעכבת את ההצלה, הגאולה והיציאה? וכמו בסנה, הקב"ה כופה על משה את המשך השליחות ושוב לא מסתיר ממנו את השילוח הקשה: "עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו". וכאשר בני ישראל כבר מתייאשים מקוצר רוח ומעבודה קשה, חוזר הציווי למשה: "בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו". פרעה צריך לשלח את העם.

מכאן והלאה, ממכת דם ועד מכת בכורות, חוזר הפועל של"ח למעלה משלושים פעמים: שש פעמים מהדהד משה לפרעה את הקריאה שהפכה לסמל בתולדות האנושות כולה: "שלח את עמי ויעבדוני". ונראה שגם בתרגום לאנגלית: Let my people go נשמרת רוח הדברים. פעם אחר פעם ממאן פרעה "לבלתי שלח את העם ... ולא שלח את העם", תוך שהוא נוקט בתכסיסי השהיה והתחמקות ברגעים קשים, כגון אחרי מכת צפרדע: "העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים ממני ומעמי ואשלחה את העם וינבחו לה", אחרי מכת הערוב: "אנכי אשלח אתכם וינבחתם לה' אלהיכם במדבר רק תרחקו לא תרחיקו ללכת העתירו בעדי", אחרי מכת הארבה: "יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם" ועוד. ובתווך משחק המקרא עם הפועל של"ח גם בפסוקים כגון: "כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערב", "כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי אל לבך ובעבדיך ובעמך בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ", "כי עתה שלחתי את ידי ואף אותך ואת

עֲמַד בְּדָבָר וַתִּכְחַד מִן הָאָרֶץ, ובלעג מסוים במכת הברד: "וְעַתָּה שְׁלַח הַעֲזָא אֶת מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה וְכוּ'". והשיא במכת בכורות בפרשתנו: "וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פְּרַעְה לְשַׁלְּחָנוּ וַיִּהְרַג ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכוּ'". ולא רק פרעה, אלא מצרים כולה, ככתוב: "וַתִּחַזַּק מִצְרַיִם עַל הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָּלֵנוּ מֵתִים". ואם לא השתכנעתם עד כאן, הנה, אחרי יציאת מצרים, כיצד נפתחת פרשת השבת הבאה: "וַיְהִי בַּשַּׁלַּח פְּרַעְה אֶת הָעַם וְלֹא נָחָם אֱלֹהִים דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים".

ואנו שואלים לפשר הדבר: פרעה הוא השולח או המשלח?! והרי הקב"ה אומר למשה בתחילת מעמד הסנה: "רְאֵה רְאִיתִי אֶת עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעֵתִי אֶת מַכְאֲבָיו: וְאָרַד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה וְכוּ'". אז מי בכלל צריך את פרעה? וכמו שאומרים צעירנו: למה, מי הוא בכלל? יוציא הקב"ה את ישראל ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובשפטים גדולים, על אפו וחמתו של פרעה: כן שולח, לא שולח, מבטיח לשלוח ואח"כ ממאן לשלוח? מה פשר דבר זה? נראה שמסתתר כאן רעיון מהותי של "לחלוק כבוד למלכות" – מוטיב שמצוי הרבה במדרשים, מלכות ישראל ומלכויות העולם. גם הרעיון שיש מעצמות גדולות בעולם: מצרים, אשור, בבל, רומא ותמשיכו בעצמכם עד ימינו אנו, שלא בכדי נתן להם הקב"ה את השלטון והעוצמה. "מוראה של מלכות" בלשון חז"ל. לצד הניסים והמופתים של יציאת מצרים, יש גם מהלך מדיני-ארצי, יש תהליך טבעי-אנושי גם אם בהפעלת "קצת כח". חשוב שפרעה ישלח את העם, חשוב שמשוהו יבוא גם "מלמטה" ולא רק "מלמעלה".

במחשבה נוספת, אפשר שהתשובה מצויה במקור הבא שנזכר בדברינו [שלח את עמי](#) בפרשת וארא.

רש"י דברים פרק ב פסוק כו¹ – מיציאת מצרים לכניסה לארץ

"וְאֶשְׁלַח מַלְאָכַי מִמִּדְבַּר קְדָמוֹת אֶל סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן דְּבָרֵי שְׁלוֹם לְאֹמֶר" - ... - ממך למדתיה שקדמת לעולם בדברים. יכול היית לשלוח ברק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה לאמר: "שלח את עמי" (שמות ה א), במתון.²

שבת שלום
מחלקי המים

¹ תנחומא (בובר) פרשת דברים הוספה סימן י

² הפועל של"ח חוזר בסוף ארבעים השנה, כשתם עוון דור המדבר שנגאל בקריאה: "שלח את עמי ויעבדוני במדבר", בסוף ימיו של משה שלא זכה להיכנס לארץ אבל זכה לכבוש את ארץ ישראל המזרחית, מקבלת הקריאה החוזרת ונשנית בתחילת ספר שמות: "שלח את עמי", משמעות חדשה/ישנה. באחרית ימיו מבין משה שיש בקריאה הזו גם מתינות לצד היד החזקה והוא "מחזיר" אותה כלפי הקב"ה. יש בקריאה זו פתח לתשובה (גם אם צר "כחודה של מחט" שיר השירים רבה ה ב), יש בה קריאה אמיתית לשלום, גם אחרי שבע או שמונה מכות קשות. ראו גם דברינו [וקראת לשלום](#) בפרשת שופטים.